

AİLE EĞİTİM PROGRAMLARINA BABA KATILIMININ ÖNEMİ

The Importance of Father Involvement in Parent Education Programs

Fatma TEZEL ŞAHİN*
Saide ÖZBEY**

*Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim
Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim
Dalı

**Bilim Uzmanı, Gazi Üniversitesi Mesleki
Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği
Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

ÖZET

Yıllardan beri çocuk bakımı ve eğitimi annelerin görevi olarak görülmekte idi. Ancak günümüzde çocukların eğitiminde anneler kadar babaların da önemli yere sahip olduğu kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalarda çocukların özellikle okul başarılarında babaların önemli rolünün olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca baba yoksunluğu ya da ilgisizliği çocuklarda davranış problemlerini de beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında babaların da aile eğitimi program-

larına katılmalarının, ebeveynlik eğitiminin yanı sıra çocuk bakım ve eğitimi konusunda eğitim almalarının önem taşıdığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile eğitim programı, baba katılımı

ABSTRACT

Childcare and education has been considered as a mother's mission for years. However, it is believed today that it is also the mission of the father as well as that of the mother. It was found in recent studies that fathers have a significant role in student success at school in particular. In addition, father deprivation or indifference might lead to behavioral problems in children. In this sense, it is of great importance that fathers as well as mothers involve themselves in parent education programs, and that they should also take parenthood education and should be educated about childcare and education.

Key Words: Parent education program, father involvement

GİRİŞ

Aile, dünyaya geldikleri ilk günden itibaren tüm çocukların yaşamlarını şekillendirme gücüne sahip olma açısından önem taşıyan bir kurumdur. Çocuğun fiziksel gereksinimlerinin yanı sıra sevgi, güven gibi duygusal gereksinimleri de ailede karşılanmakta; kişilik gelişimi, sağlıklı bir şekilde sosyalleşme süreci de aile ortamında meydana gelmektedir. Diğer taraftan çocuklar gelişim ve eğitimlerinin her aşamasında ailelerinden destek olarak olumlu veya olumsuz kalıcı davranış ve alışkanlıklar edin-

mektedirler. Zira çocuklar kendilerine tamamıyla yabancı olan bir dünyaya, yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilgi ve beceriden yoksun olarak gelmektedir. Söz konusu etki dikkate alındığında gelişim ve eğitim sürecinde ailenin çocuğun ilk ve en etkili toplumsal çevresini oluşturduğunu söyleyebilmek mümkündür (Ömeroğlu ve Can Yaşar, 2005: 1; Tezel Şahin, 2003: 459; Yavuzer, 1999: 115).

Çocukların gelişim ve eğitimlerinde bu denli önem taşıyan aile kurumunda ebeveynlerin nitelikli bir şekilde çocuğun gelişim ve eğitimini destekleyebilmeleri için ebeveyn olma becerileri, çocuk gelişimi ve eğitimi gibi konularda bilgi ve becerilerini artırmaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim yıllardan beri bu gerekliliği karşılama amacıyla aile ve çocuk eğitimine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların içeriğine bakıldığında ebeveyn sözcüğü ile anneler vurgulanmış ve çocuğun eğitiminde baba neredeyse yok sayılmıştır. Yapılan kitap, dergi vb. yayınlarda babanın çocuğun hayatındaki önemine yönelik oldukça az bilgilere yer verilmiş; bu programların hedef kitlesi anneler olmuştur. Bu bağlamda aile eğitimi programlarının geçmişten günümüze gelişimi dikkate alındığında, söz konusu programların baba eğitimi üzerinde değil; daha çok anne eğitimi üzerinde yoğunlaştığını söyleyebilmek mümkündür (Güngörmüş, 1999: 245).

Çocuğun eğitiminde annelerin birinci derecede sorumlu görülmesi ile babalar daha çok çocuğu finansal açıdan destekleme görevini üstlenmişlerdir (Riley vd., 2000: 6–8; PTA, 2005:1). Ancak aile bir bütün olarak düşünüldüğünde ve babanın aile içerisindeki konumu göz önüne alındığında aslında

babaların da en az anneler kadar eğitilmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır (Fagan ve Palm, 2004; 3). Aile eğitim programlarına baba katılımına niçin gereksinim duyulduğunu farklı nedenlerle açıklayabilmek mümkündür. Bu eğitimin gerekliliğinin anlaşılabilmesi için öncelikle babanın çocuğun gelişiminde ve eğitimindeki yerinin irdelenmesi gerekmektedir.

a) Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Yeri

Çocuk gelişimi ve eğitiminde anne ve babalar doğrudan ya da dolaylı olarak; farklı ancak birbirini tamamlayan etki gücüne sahiptirler. Eşlerin aralarındaki ilişkinin niteliği anne ve çocuk arasındaki ilişkinin de niteliğini belirlemektedir. Babanın anneyi desteklemesi, annenin çocuğu ile ilişkisini etkilemektedir.

Freud, anne-bebek ilişkisinin çocukların sosyal ilişkilerini ve kişiliğini şekillendirdiğini belirtirken; baba-çocuk ilişkisinin çocukluğun daha sonraki dönemlerinde etkisini hissettirdiğini belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda babasız erkek bebeklerin, babası olanlara göre gelişim testlerinde daha düşük puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek ve kız çocuklarının kendi cinsiyetlerine uygun davranışlar geliştirmelerinde de baba önemli bir etkiye sahiptir. Erkek çocuklar babalarını gözlemleyerek erkeksi davranışları kazanmakta; kız çocukları ise erkeklere karşı nasıl davranması gerektiğine yönelik davranışları model alabilecekleri baba modeline gereksinim duymaktadırlar. Diğer taraftan baba yoksunluğunun kız çocuklarına oranla erkek çocuklarını daha fazla olumsuz etkilediği; baba yoksunluğunda uygun bir baba modelinin olmasının ise bu olumsuz etkiyi azaltabileceği

etken olduğu belirtilmektedir (Parke, 1981; Svanum vd., 1982; McCandelles ve Trotter, 1977; akt: Güngörmüş, 1999: 248; Tyson, 2007: 2).

Babanın ilgi ve sevgi gösterdiği çocuklar sosyal ilişkilerinde daha başarılı olmakta; olumsuz benlik kavramına sahip olan çocukların ise babaları ile ilişkilerinin de olumsuz olduğu belirtilmektedir. Babanın otoriter olması ve çocuğu ile daha az ilgilenmesi durumlarında ise, çocukta utangaçlık, çekinme gibi olumsuz kişilik özellikleri ortaya çıkabilmektedir (Tezel Şahin, 2003: 461).

Yılmazçetin (2003: 56), ergenlik dönemindeki çocuklarda babaların çocuğunun hayatına katılımı ile problem davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında; babaların çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri ile çocuklarda problem davranışlar görülme arasında olumsuz ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Babanın çocuğun gelişimi ve eğitimindeki etkisi dikkate alındığında günümüzün değişen sosyal ve kültürel şartlarında babaların çocukları için sadece finansal destek sağlamak değil; aynı zamanda sıcak ve destekleyici ilişkiler kurma gibi bir sorumluluğunun da olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim yaşadığımız yüzyılda babaların rolleri, çocuklarının hayatlarında ekonomik destek sağlamanın yanı sıra, iyi bir arkadaş olma, koruyucu, disiplini sağlama, annelere duygusal destek sağlama ve ev işlerinde sorumluluk alma, gibi konularda farklılaştığı görülmektedir (Brown vd., 2001: 7; Herzog, 2007: 1).

Geçmişte babanın çocuk üzerinde ne derece etkili olduğuna yönelik araştırmalar oldukça sınırlıyken ve çocuk gelişiminde ve eğitiminde etkisi olmayan

kişiler olarak görülürken; günümüzde babaların çocuk gelişimi ve eğitiminde oynadığı rolü belirlemek ve anlamak için önemli eğitimsel çalışmalar yapılmaktadır (Mc Bride ve Mc Bride, 1990: 6–10).

Değişen babalık rolüne paralel olarak, erken çocukluk programlarında çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda babaların da eğitilmesi noktasına dikkat çekilerek; baba eğitimine yönelik somut girişimlerde bulunulmaya başlanmıştır (Green, 2003: 2). Babalara yönelik eğitim programları ile babaların çocuk gelişimi ve eğitiminde bilgi ve becerilerinin kazandırılmasına yönelik özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeyde ve göç etmiş olan ailelerde baba eğitimine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. BADEP (Baba Destek Programı) bu amaçla geliştirilmiş bir programdır. BADEP çalışmalarında İstanbul'a göç etmiş ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan babalar hedeflenmiştir. Program çerçevesinde, baba-çocuk ilişkisini etkileyen etmenler dikkate alınarak, öncelikli babaların kişilik özelliklerini geliştirmeye ve babalık rolünün kazanılmasına destek olmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda çocuk gelişiminde ve eğitiminde babanın bilgi sahibi olarak çocuğun hayatında kendi önemini fark etmesi de sağlanmaktadır. Programa katılan babaların olumsuz disiplin yöntemlerini kullanma oranlarında önemli oranda azalma görülmüştür. Babaların program kapsamında aldıkları eğitimi tüm yaşamlarında ve ilişkilerinde kullandıkları da ortaya çıkmıştır (Kimmet, 2003: 467, 471).

b) Babalık Rolü ve Baba Çocuk İlişkisini Etkileyen Faktörler

Babalık rolü anne-çocuk ilişkisinin daha sağlıklı gelişmesine fırsat vermek

açısından önem taşımaktadır. Anne ve baba arasındaki ilişki sağlıklı bir şekilde devam edemediği durumlarda anne tüm sevgi ve ilgisini çocuğuna vererek, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyici tutum içerisine girebilmektedir (Güngörmüş, 1999: 248).

Babalar çocukları gerçek yaşama hazırlamada da önemli role sahiptir. Ergenlik döneminde ve daha küçük yaşlardaki erkek ve kız çocukları şefkat görebilecekleri ve gelecekte kendilerine uygun örnek alabilecekleri bir baba modeline gereksinim duymaktadırlar. Özellikle babasız büyüyen erkek çocuklar geleceğe ait umutlarını kolaylıkla yitirebilmekte ve saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu durum ileri dönemlerde ciddi davranış bozuklukları, eğitime devam etmede istikrarsızlık vb. sonuçları doğurabilmektedir (Klinger, 1999: 2). Yapılan araştırmalarda, babanın eğitim durumunun, çocukların yaşamlarını şekillendirmede önemli bir değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Ergun (1994) ve Erjem (2000)'e göre, babanın mesleği ve eğitim durumu, çocukların meslek seçiminde önemli oranda etkili olmaktadır (Ergun, 1994; Erjem, 2000: akt: Akbayır, 2002:1). Akbayır (2002) da yaptığı araştırmada çocukların meslek seçimlerinde babaların mesleklerinin ve eğitim durumlarının annelere göre daha belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

Babanın çalışma koşulları ve ekonomik durumu da çocuklarla olan ilişkisini etkilemede önemli rol oynamaktadır. Düşük gelire sahip babalar, ailelerine karşı kendilerini daha yetersiz hissetmektedir. Duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği ortamlara sahip olmaması da bu stresi daha da artırabilmektedir.

Bu bağlamda baba destek programlarında gelir seviyesi ile babalık rolünün iyi ya da kötü olarak adlandırılmayacağı, düşük gelirin babayı kendisini yetersiz hissetmesine neden olmaması gerektiği konularında babalara destek olunmaktadır. Babalar, baba destek programlarında daha önce kimseyle paylaşmadıkları sorunlarını birbirleriyle paylaşabilmekte ve birbirlerinin deneyimlerinden yararlanabilmektedirler (Kımmet, 2003: 467).

Babanın eşi ile olan ilişkisi baba-çocuk ilişkisini etkilemektedir. Çözümlememiş ailevi problemler babalarla çocuklar arasındaki bağı zayıflatan faktörlerden birisidir. Babanın aile bağı ne kadar güçlü ise; çocukları ile olan bağları da o denli güçlü olabilmektedir. Bu bağlamda, aile eğitim programlarında ilk adımda babaların aile bağlarını güçlendirme ve babalık rolünün ne olduğunu kavramalarına yardımcı olacak eğitim programlarının verilmesi gerekmektedir (Levine ve Pitt,1995:akt: Seward ve Yeatts, 1997: 6).

Çocuğa yaklaşım biçiminin anneye oranla farklı olması, toplum ve aile içinde farklı rolleri üstlenmesi, babanın çocuğu anneye oranla daha farklı biçimde etkilemesine neden olmaktadır. Bir başka deyişle anne ve babanın çocuğun eğitimindeki üstlendiği roller birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir (Tezel Şahin, 1998: 2).

Türk toplumunun kültürel yapısı incelendiğinde erkek aile reisi olarak görülmemekte ve babalara baba olduktan sonra herhangi bir eğitimin verilmesinden çok sık söz edilmemektedir. Bu durum, babaların babalık rollerini ataerkil yapıya uygun sürdürmelerinde etkili olmaktadır (Koçak vd., 2004: 9, 10). Türk aile yapı-

sında olduğu gibi babanın ailede disiplinini sağlayan ve ekonomik sorumluluğu üstlendiği toplumlar da bulunmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalarda, Amerikalı Kızılderi babaların, ailede disiplin ve ekonomik sorumluluk üstlendiği görülmüştür. Bu ailelerin tersine aşırı derecede yoksul Afrikalı Amerikan ailelerde, babanın temel yükümlülüğünün ekonomik destekten çok, çocukların duygusal gelişimlerine katkı sağlama olduğu görülmüştür (Halle ve Le Menestrel, 1999: 3). Ataerkil aile yapısının günümüzde yavaş yavaş da olsa terk edilmeye başlandığı ve gerek okullarda verilen eğitimin gerekse medyanın, toplumu bu yönde kanalize etmekte olduğu görülmektedir. Söz konusu durum çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda, babaların da artık anneler kadar eğitimli olmaları gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

c) Değişen Cinsiyet Roller ve Çalışan Kadın Oranındaki Artış

Anne, baba ve çocuktan oluşan ailedeki bireylere düşen roller, içinde buldukları toplumun yapısından ve geleneklerinden etkilenir. Sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz toplumlarında kültürel yapıdaki farklılaşmalar annelik babalık rollerini de değişime zorlamaktadır. Bundan önceki yıllarda anne babanın üstlendiği görevler birbirinden net bir biçimde ayrılmışken bugün görev dağılımındaki bu ayırım aynı derecede kesin değildir (Tezel Şahin, 1998: 1).

Kadın ve erkeğin toplum içindeki cinsiyet rolleri, değişen sosyal koşullarla birlikte farklılıklar göstermeye başlamıştır. Kadınların çalışma hayatına atılmaları ile birlikte çalışan kadın oranında son yıllarda oldukça artışın olması, politik,

sosyal ve ekonomik alandaki değişimlerin kadın- erkek rollerini etkilemesi, geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi ve çekirdek aile içindeki bireylere düşen rol ve sorumlulukların değişmesi, özellikle batılı toplumlarda daha çok sayıda boşanmış ya da dul erkeğin tek başlarına çocuklarının bakım ve eğitim sorumluluğunu üstlenmeleri gibi değişimler babaların da artık evdeki ev işleri ve çocuk bakımı gibi konulardaki sorumlulukları paylaşma gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Babalar çocuk bakımı ve eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmasalar da söz konusu koşullar bu katılımı zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2007: 9; Mc Bride ve Mc Bride, 1990: 6-10).

Buna rağmen yapılan birçok araştırmada babaların hem evdeki sorumlulukları hem de çocuk bakım ve eğitimi alanındaki sorumlulukları paylaşmadaki artışın oldukça yavaş olduğu görülmüştür. Hochschild ve Machung (2001) çalışmalarında, kadınların çalışma alanlarının, ev dışı ve ev işleri-çocuk bakımı olarak iki şekilde gerçekleşirken; babaların sadece para kazandıkları iş yerlerinde çalışmakta olduğundan söz etmektedirler. Diğer taraftan babaların sadece aileyi geçindirme rolünü üstlenmeye devam ederken buna karşılık, kadınların aile ekonomisine katkıda bulunmaya yönelik beklentilerin arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte babaların ev işleri, çocuk bakımı ve eğitimi konularında geçmişte olduğundan daha fazla sorumluluk üstlendikleri ve çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdikleri görülmektedir (Bernhardt ve Goldscheider, 2001: akt: Fagan ve Palm, 2004; 3; EOC, 2007: 1).

d) Boşanma Oranlarındaki Artış, Evlilik Dışı Çocuk Sahibi Olma ve Tek Ebeveynlik

Ebeveynlerin boşanma, ayrı yaşama gibi durumlarında, özellikle babanın fiziksel olarak yoksunluğunun, önemli aile problemlerine yol açtığı bilinmektedir. Boşanmaların son yıllarda hızlı artış gösterdiği ve evlilik dışı çocuk sahibi olmuş ebeveynler dikkate alındığında, çocukların babaları ile birlikte vakit geçirme oranlarının oldukça düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Boşanma, ayrı yaşama, evlilik dışı çocuğa sahip olma gibi durumlarda babaların çocukları ile vakit geçirme oranları oldukça azalmaktadır. Örneğin, bu durumda olan babalar üzerinde yapılan bir araştırmada; o ülkenin vatandaşı olmayan babaların %41'inin yılda bir kereden daha az çocuklarını görebildikleri, %20'sinin haftada bir kere çocukları ile görüştükleri ve babaların üçte birinden daha fazlasının çocukları ile bir gece birlikte geçirmedikleri ortaya çıkmıştır. Evlilik dışı çocuk sahibi olmuş babaların durumuna bakıldığında ise; boşanmış ya da ayrı yaşayan babaların çocukları ile geçirdikleri vakitten daha az, çocukları ile vakit geçirmektedirler (Fagan ve Palm, 2004; 3).

Boşanma oranları ülkemizde de her geçen gün artmaktadır. Dünya ülkelerine göre bu oran daha düşük düzeylerde olsa da son yıllarda bu oran çok daha hızlı bir şekilde yükselişe geçmiş bulunmaktadır. Boşanmaların neden olduğu problemler en önemli sosyal problemler olarak kendisini hissettirmekte ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi kalıcı olabilmektedir (aile.gov.tr 14.01.2008). Türkarslan ve Yurtkuran Demirkan (2007: 127), Türkiye genelinde üniver-

site son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada; araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğunun (%86.8) anlaşılmayan eşlerin boşanması fikrine sahip oldukları yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Çocuklu eşlerin boşanma fikrini ise gençlerin yarısı onaylamıştır. Araştırma sonuçları dikkate alındığında ülkemizde de gençler boşanmaya olumlu bakabildikleri ve çocuk sahibi olmayı boşanmayı engelleyici bir faktör olarak görmeleri beklenirken; gençlerin aynı fikre sahip olmadıkları saptanmıştır. Boşanma oranlarındaki hızlı artış ve gençlerin boşanma fikrine bakış açıları değerlendirildiğinde günümüzde geçmişe oranla daha çok sayıda çocuğun parçalanmış ailede ve çoğunlukla anne yanında büyüme durumu ile karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir. Söz konusu durum babalık bilincinin geliştirilmesi ve bu amaçla aile eğitim programlarına babaların katılımının gereğini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

Babasız büyüyen çocuklar sıklıkla ekonomik zorluklar yaşayabilmekte, sosyal bağları zayıflayabilmekte ve daha fazla davranış problemleri meydana getirmektedir. Ayrıca bu çocukların akademik başarıları da düşük olabilmektedir. Baba yoksunluğunda çocuklar, anneyi baba kadar güçlü görememekte ve annelerine daha az bağlanmakta; çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerini zayıflatmaktadır (Thompson, 2002: 1; Mclanahan ve Sandefur, 1994: akt: Seward ve Yeatts, 1997: 5).

Boşanmış ailelerde babaların babalık rolü konusunda bilinçlendirilmesi söz konusu olumsuz etkileri hafifletmek açısından önem taşımaktadır. Erken çocukluk programlarında babalara

yönelik programlar dünyada özellikle 1990'larda artış göstermeye başlamıştır. Babasızlığın büyüyen sosyal bir problem olduğu görülmüş hatta bu konuda kitaplar yazılmıştır. Örneğin, Amerika'da Blankenhorn (1995) *Fatherless America* adlı kitabında; "babasızlığın Amerikan toplumunda giderek arttığını, gelecekte Amerikan çocukluğunun, özelliklerini tanımlarken bu durumun bir problem durumu olarak gelebileceğini" belirtmiştir. Ayrıca, Amerika'daki çocukların % 40'ının babasıyla yaşamadığına dikkat çekerken, 18 yaşına gelmemiş çocuklarda bu oranın yarısından fazla olduğunu da vurgulamaktadır (Blankenhorn, 1995: 1; Falvey, 2007: 1).

Babalık rolünün bilincine varılmasının, çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olduğunun farkına varılması gerektiğinden yola çıkarak, dünyada bu konu ile ilgili görüşlerini dile getiren devlet başkanları olmuştur. ABD başkanı George Bush, Fatherhood Initiative of the Department of Health and Human Service' bir rapor sunmuş ve bu raporunda; "babalık sorumluluğun ulusal bir öncelik olduğunu, babalık faktörünün çocuğun yaşamında önemli bir yeri olduğunu ve baba sorumluluğunun az olduğu ailelerde çocukların daha fazla davranışsal problemlere sahip olduğunu, okul başarılarının daha düşük olduğunu" belirterek, babaların bu sorumlulukları edinmeleri yönünde tavsiyede bulunmuştur (A blueprint for new beginnings: A responsible budget for America's priorities, February 28, 2001: akt: Fagan ve Palm, 2004; 8).

Boşanma bazen de babaların çocukları konusunda daha hassas davranmaları sonucunu meydana getirebilmektedir. Bazı babalar eşlerinden boşandıktan

sonra çocukları ile daha yakın ilişkiler geliştirebilmekte, çocuğu ile düzenli görüşmeye önem vermekte ve bu görüşme sürecinde nitelikli bir iletişim ve etkileşim içinde olmaya özen göstererek olumlu model olma özelliğini devam ettirebilmektedir. Babalar boşanmış olsalar da, sağlıklı ilişki kurulduğunda çocuklarının hayatında hala önemli bir yere sahip olabilmektedirler (Chen, 2007: 1).

e) Baba-Çocuk Arasındaki Biyolojik Bağ

Babalarla ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda babalarla çocuklar arasındaki bağlantının oldukça karmaşık olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan boşanmış babaların biyolojik çocukları ile yaşamayı tercih etmedikleri; buna karşılık beraber oldukları yeni eşlerinin çocuklarıyla yaşamayı tercih etme oranlarında artış olduğu gözlenmiştir. Bunun nedeni kendi çocukları ile birlikte yaşayan babaların çocukları ile ilgili daha fazla sorumluluk almaları ve çocuklarıyla ilgilenmeye gereksinim duymaları olarak açıklanabilir. Biyolojik babası olmadığı çocuklarla birlikte yaşama durumunda ise; baba bu çocuklarla ilgili daha az sorumluluk alabilmektedir (Fagan ve Palm, 2004; 3).

SONUÇ

Çocuğun yaşamını şekillendirmede ilk ve önemli etkiye sahip olan ailede, babalık rolüne bakış açısı günümüzde değişmeye başlamış bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel şartların değişmesiyle çocuk gelişim ve eğitiminde babaların da anneler kadar etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Babalık rolü geçmişte olduğu gibi, çocuğa sadece finansal destek sağlamakla kalmamış; çocuğun

bakımı ve eğitiminde etkin rol almak, ev içindeki sorumlulukları paylaşmak ve anneye destek olmak gibi konularda da farklılaşmıştır.

Kadının çalışma hayatına atılması erkeklerin de evdeki rollerini büyük ölçüde değiştirmiş ve babalar en az kadınlar kadar ev işleri ve çocuk bakımı-egitimi konularında kendilerini geliştirmelerinin gerekliliğini hissetmiş bulunmaktadır.

Babaların eğitim durumları, sosyo-ekonomik durumları, çalışma koşulları ve sahip olduğu kültürel özelliklere uygun babalık rolünü geliştirmesi baba-çocuk ilişkisini etkileyen etmenlerdendir.

Boşanma ve evlilik dışı çocuk sahibi olma oranlarının artması ile birlikte tek ebeveynli çocuk yetiştirmenin güç koşulları artık babaların da çocuklarının hayatları ile ilgili daha fazla sorumluluk almalarını zorunlu kılmıştır.

Yapılan araştırmalarda baba ilgi ve sevgisinin çocukların zekâ gelişimleri, akademik başarıları, cinsiyet rollerini sağlıklı bir şekilde edinmeleri; sosyal becerilerinin gelişmesi ve problem davranışların azalması üzerinde önemli etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu durumlar günümüzde babaların da en az anneler kadar çocuk eğitimi ve gelişiminde eğitilmiş olmaları gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle geçmişte sadece anneleri hedef alan aile eğitimi programlarına babaların da katılımları kaçınılmaz olmuştur.

Günümüzde babalar çocuk bakımı ve eğitimi ve aile içi diğer sorumlulukları paylaşma konusunda ailesine karşı daha duyarlı davranarak kendisi ve çocukları için farklı bir babalık modeli yaratmak durumundadır. Babalığı yeniden

yaratmak; çocuklar için ve yaşadığımız toplumda nelerin önemli olduğunu fark edebilme, kız çocuklarını bebeklerle annelik rolüne hazırlarken; erkek çocukları şiddete yöneltici oyuncak, oyun ve silahlarla geleneksel erkek rolünü pekiştirme gibi hatalı bakış açısını değiştirecek kadar eleştirel düşünme ve cesaret gerektirmektedir. Birçok araştırma babalığın annelik gibi içsel olduğunu ortaya koymuştur. Babalar çocuklarının neye ihtiyacı olduğunu hissetme ve anlama konusunda anneler kadar yeteneklidirler (Mitra, 2003: 3). Bu yeteneğin babalar tarafından farkındalığını ortaya çıkarma ve günümüz koşullarına uygun babalık rollerinin toplumun tüm kesimlerinde kabul görmesini sağlama aile eğitimi programlarına baba katılım oranlarının artırılması ile mümkün olabilecektir.

ÖNERİLER

Baba eğitimi programları düşük-orta-yüksek sosyo ekonomik düzey, farklı meslek grupları, bölgesel farklılıkları dikkate alarak toplumun her kesiminden babaların gereksinimlerine hitap edecek şekilde içeriğe sahip olmalıdır. Bu bağlamda planlanan baba eğitim programları, hedef kitlenin özelliğine uygun olarak oluşturulmalı; standartlaşmış içeriğe sahip programlar farklı niteliklere ve gereksinimlere sahip babalara uygulanmamalıdır. Zira aile eğitim programlarında amaç, hedef kitlenin özelliklerine uygun bir eğitim vermektir.

Özellikle babalara yönelik aile eğitim programlarının yanı sıra anne ve babanın birlikte katılabileceği anne-baba ve anne-baba-çocuk ilişkilerini içeren aile eğitimi programlarının da planlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Babalara yönelik eğitim programlarının babaların katılma durumları düşünülerek yapılandırılması gerekmektedir. Bunun için etkili bir strateji izlemek önemlidir. Babaların iş yerleriyle iletişim kurarak, çalışma saatlerine uygun zaman diliminde verilecek eğitim programının etkinliği de olumlu yönde olabilmektedir. Toplum merkezleri, okullar, ev ziyaretleri babalar için eğitim programlarının gerçekleştirilebileceği yerlerdir (Levine ve Pitt, 1995: akt: Seward ve Yeatts, 1997: 6).

Babalara yönelik uygulanan eğitim programlarının içeriği toplumun değişen şartları dikkate alınarak sürekli gözden geçirilmeli; zamanla ortaya çıkan konu, olay ve sorunların aileyi etkilme derecesi dikkate alınarak program kapsamına alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Akbayır, K. (2002) Öğretmenlik Mesleğine Yönelmede Ailenin ve Branş Seçiminde Cinsiyetin Rolü. <http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek>

Brown, B. V. Michelsen, E. Halle, T. and Moore, K.A. (2001) Fathers' Activities With Their Kids. ED 454 954.

Blankenhorn, D. (1995) Fatherless America: Confronting Our Most Urgent Social Problem. http://www.americanvalues.org/html/bk-fatherless_america.html

Chen, N. (2007) *The Impact of Father Absence* http://extension.missouri.edu/cooper/fok/father_absence.htm

EOC. (2007) Fathers and Modern Family. <http://www.eoc-org.uk>.

Fagan, J. ve Palm, G. (2004) Fathers and Early Childhood Programs. Thomson, Delmar Learning.

Falvey, J. L. (2007) The Future of Fatherless America.

<http://www.catholic.net/rcc/Periodicals/Faith/JAN-FEB99/America.html>

Green, S. (2003) Reaching Out to Fathers: An Examination of Staff Efforts That Lead to Greater Father Involvement in Early Childhood Programs. *Early Childhood Research&Practice*. Fall. Vol:5. No:2

Güngörmüş, O. (1999) *Baba - Çocuk İlişkisi*. Ana- Baba Okulu. Remzi Kitabevi,8. Basım, İstanbul.

Halle, T. ve Le Menestrel, S. (1999) How Do Social,Economic and Cultural Factors Influence Father Involvement With Their Children? ED 442 550

Herzog, J. (2007) The Father's Role. (Birth to Two).

<http://www.sesameworkshop.org/>

Koçak, A.A. vd. (2004) Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu. AÇEV.

Kimmet, E. (2003) *Baba Destek Programı*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. (Yayıma Haz: Müzeyyen Sevinç). Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Klinger, R. (1999) Father Involvement Reduces School Violence.

<http://www.fathering.org>

Mc Bride, B. A. ve Mc Bride, R.J. (1990) "The Chancing Roles of Fathers: Some Implications For Educators". *Journal of Home Economics*,82(3), 6-10.

Mitra, S. (2003) Başarılı Anne Baba Olmak (Çev: Nur Şekercioğlu). Platform Yayınları. İstanbul.

Ömeroğlu, E. ve Can Yaşar, M. (2005) Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. Sayı: 62.

PTA. (2005) Father Involvement-Encouraging Dads to be Involved.

<http://www.capta.org>

Riley, R.W. Peterson, T.K., Moreno, M.G., and Goode, W.W. (2000) *Strengthening Participation of Fathers in Children's Learning and Development*. Fathers Matter Involving Fathers in Children's Learning. A Kit for Educators and Other Professionals. ED 442 580.

Seward, R. R. ve Yeats, D.E. (1997) *Fathers Caring for Children: Research and Resources*.

Tezel Şahin, F. (1998) "Destekleyici Eğitim Programlarının 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Eğitimi Programı: Ankara

Tezel Şahin, F. (2003) *Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. (Yay. Haz: Müzeyyen Sevinç, Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.

Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007) Aile Eğitim Programlarına Niçin Gerekisini Duyulmuştur. Aile Eğitimi Programları Neden Önemlidir? *Aile ve Toplum Dergisi*. Cilt.3 Sayı.12.

Thompson, A. (2002) Role of Father's Love in Child Development Deserves More Attention <http://advance.uconn.edu/2002/020211/02021114.htm>

Türkarlan, N. ve Yurtkuran Demirkan, S. (2007) Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğin Kuruluşuna İlişkin Görüş ve Düşünceleri. T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Bilim Serisi. Yayın No:132.

Tyson, P. (2007) The Father's Role. (Six to eleven). <http://www.sesameworkshop.org/>

Yavuzer, H. (1999) *Yaygın Ana-Baba Tutumları*. Ana- Baba Okulu. Remzi Kitabevi. 8. Basım. İstanbul.

Yılmazçetin, C. (2003) The Relation Between Father Involvement and Behavioral Problems of Preadolescents. Master of Art in Psychology. Boğaziçi University: İstanbul

Boşanma Nedenleri Araştırması
<http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=ArastirmaPlanlanan> (14.01.2008).